

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Brauer, S., Sjöblom, M. & Ruhalahi, S. (2022) Valtakunnallisen osaamismerkistön kehitys vaatii laajan verkoston. Teoksessa Nuottila, E., Brauer, S., Pakanen, L., Juntunen, E., Ruhalahi, S., Korhonen, A-M., Paananen, H., Pesonen, A., Rantamäki, H-M. & Huhtahaara, V. (toim.) Osuvat taidot -käsikirja : opas valtakunnallisen osaamismerkkijärjestelmän kehittämiseen. Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk Journal 84/2022 – Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja, s. 14-24.

URL: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-220-0>

2. Valtakunnallisen osaamismerkistön kehitys vaatii laajan verkoston

Lehtori Sanna Brauer, Oamk, Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Digiosaamisen vauhdittaja Merja Sjöblom, TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry

Yliopettaja Sanna Ruhalahti, TAMK, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Osuvat taidot -verkoston toimijat edustavat vapaata sivistystyötä, ammatillista koulutusta, ammatillista opettajakoulutusta ja järjestökenttää eri puolilta Suomea. Yhteistyössä koulutusta ohjaavien ja toteuttavien sektorien kanssa suunnitellut, rakennetut ja pilotoidut Osuvat taidot -merkit mahdollistavat tutkinto- ja oppilaitosrajat ylittävän jatkuvan oppimisen ja eri tavoin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen. Sujuvan yhteistyön varmistamiseksi Suomen eOppimiskeskukselle kirjoitettiin jo hankkeen valmistelussa ainutlaatuinen tehtävä arvioida ja kommentoida hankeverkoston toimintaa läpi hankekauden. Osuvat taidot -verkoston vahvuus oli paitsi monipuolisuus, myös vankka kehittämisosaaminen, jota ilman verkosto ei olisi yltänyt näin merkittäviin kansallisiin tuloksiin.

Verkostohankkeiden yhteenliittymä

Osaamismerkit kasvattavat suosiotaan vaihtoehtoisten kredentiaalien yleistyessä sekä jatkuvan oppimisen teemojen noustua yhä laajempaan tietoisuuteen. Osaamisperusteisuuden keskeinen periaate on tunnistaa ja tunnustaa jo saavutettua osaamista. Näin sekä opettajan että opiskelijan resurssit voidaan kohdentaa toivotun osaamisen saavuttamiseen uudelleen- tai täydennyskoulutuksen avulla, nopeampaan valmistumiseen ja työelämään siirtymiseen. Osaamisperusteinen malli on siten kustannustehokas tapa suunnitella ja toteuttaa koulutusta kestävä kehityksen arvoista ponnistaen. Eri koulutuksen järjestäjät ovat innokkaasti ottaneet käyttöön omia merkkijärjestelmiään ja testanneet merkkejä eri aloilla käytännön työtehtävissä. Kokeilut ovat ennen Osuvat taidot -hanketta olleet kuitenkin sirpaleisia, eikä valtakunnallisen merkkijärjestelmien mallia oltu kuvattu tai ohjeistettu. Näin ollen jo alkuperäisessä hankehakemuksessa oli helppo kuvata Osuvat taidot-hankkeen tavoitteet ja aihe selvästi valtakunnallisesti kiinnostavina, sillä alun perin valmistelussa oli neljä eri verkostohanketta samankaltaisin hankeaihioin. Tämän selvittyä alkuperäiset hankekoordinaattorit jakoivat suunnitelmansa näiden neljän, jo itsessään monimuotoisen verkoston kesken ja tulivat siihen tulokseen, että rahoitusta haetaan yhdellä yhteisellä hakemuksella, jolloin verkostossa on mukana valtakunnallisesti paras osaaminen digitaalisista osaamismerkeistä ja kaikki eri toimijat, joita tutkinto- ja oppilaitosrajat ylittävän merkkijärjestelmän kehittämiseen tarvitaan.

Verkostossa on mukana valtakunnallisesti paras osaaminen digitaalisista osaamismerkeistä.

Yhteisen suunnittelun kautta jokainen toimija pääsi tarkentamaan rooliaan, ja verkostoa myös karsittiin kunkin alkuperäisestä fokusoiden toimintaa olennaiseen. Osuvat taidot-verkostosta muodostuikin aidosti valtakunnallinen. Yhteistyöllä saavutettiin vaikuttavuutta, joka kantaa pitkälle tulevaisuuteen malleina ja rakenteina, joita päivitetään ja ylläpidetään yhdessä myös jatkossa. Seuraavissa luvuissa kuvaamme verkostomme sisäisiä prosesseja sekä kerromme siitä, miten avoimet toimintatapamme kutsuivat myös uusia toimijoita laajennettuun verkostoon ja tavoitteelliseen kehittämistyöhön.

Yhteistyöllä saavutettiin vaikuttavuutta, joka kantaa pitkälle tulevaisuuteen malleina ja rakenteina, joita päivitetään ja ylläpidetään yhdessä myös jatkossa.

Verkoston osaamisen tunnistaminen ja osaamisen hyödyntäminen

Osuvat taidot -hanketoimijoiden moninaisuutta on mukava kuvata kirjavalla logo-kokoelmalla, jotka edustavat niin ikään monipuolista osaamista, jota kaikkea tarvittiin tämän valtakunnallisen merkistön saattamiseksi maaliin.

Kuvio 1. Hanketoimijoiden ja rahoittajan logot.

Ammatilliset opettajakorkeakoulut toimivat hankkeessa kehitystyön vetureina niin osaamismerkkien, kuin oppimisanalytiikan osalta. Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk ja Hämeen ammattikorkeakoulu, HAMK ovat vuosia kehittäneet osaamismerkkejä ja analytiikkaa yhteishankkeissa kuten Oppiminen Online, Open Merkit ja APOA. Oamk koordinoi tätä hankekokonaisuutta, HAMKin keskittyessä oppimisanalytiikan teemaan.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien erityistehtävä Osuvat taidot -hankkeessa oli pilotoida merkistöä osaamisen arvioinnissa osana opetustyötä. Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia on kehittänyt osaamismerkkejä ja niihin liittyvää taustamateriaalia useissa kansallisissa ja kansainvälisissä hankkeissa, kuten esimerkiksi Erasmus+ -rahoitteisessa Healthy Future -hankkeessa, jossa kehitettiin kestävä kehityksen oppimismateriaalia ja osaamismerkkejä, jotka ovat suoraan hyödynnettävissä ravintola- ja catering-alan perustutkinnossa (ks. CORE). Suoraan aiheeseen liittyvää aiempaa osaamismerkkiosaamista oli erityisesti Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedussa, jossa osaamismerkkejä oli hyödynnetty laajasti henkilöstön koulutuksissa, sekä esimerkiksi opiskelijoiden Toiminta digitaalisissa ympäristöissä (TDY) -kurssialueella YTO-Areena-hankkeessa kehitettyä toimintamallia (pronssi-, hopea- ja kultataso). Sedussa kehitettyjen kurssitoteutusten lisäksi pilotoinnin valmistelussa hyödynnettiin Koulutuskuntayhtymä OSAOssa kehitettyä pakollisiin yhteisiin opintoihin kuuluvaa kurssimateriaalia "Toiminta digitaalisessa ympäristössä". Ko. kurssi oli toteutettu verkkokurssiksi Taitava – tulevaisuuden osaajat -hankkeessa ja lähtökohtana hankkeen alussa oli luoda toteutuksen osaamimerkit ja testata oppimisanalytiikkaa ja sen integroitumista eri järjestelmiin. Todellisuudessa oppimateriaali ei ollut kuitenkaan pilottiverkostolle riittävä ja sitä haluttiin kehittää edelleen.

Hankkeen keskeisenä tavoitteena onkin ollut oppia muilta hankeverkoston osatoteuttajilta digitaalisuuteen ja osaamismerkkeihin liittyvistä hyvistä käytänteistä.

Hankkeen vapaan sivistystyön ja järjestökentän toimijat tarjosivat laajan näkökulman erilaisiin tapoihin saavuttaa, tunnistaa ja tunnustaa osaamista. Opintokeskus Siviksellä oli lisäksi erityinen vastuu kouluttajakoulutuksen kehittamisestä. Sivis on vapaan sivistystyön oppilaitos, joka tukee järjestöllisen koulutuksen laatua ja kehittää sitä. Siviksellä on pitkä historia niin digitaalisten osaamismerkkien (esim. Työelämätaitojen osaamismerkistö) kuin erilaisten kouluttajakoulutusten parissa. Kehitetyt osaamismerkit jäivät jatkossa TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry:n hallintaan, mutta verkosto jatkaa niiden kehittämistä yhdessä, hallintamallin mukaisesti. Kouluttajakoulutuksen osaamismerkit jäivät Siviksen hallintaan ja Sivis ja TIEKE yhdessä vastaavat niiden kehittamisestä jatkossa. Hankkeen läpinäkyvyyttä ja sen vaikuttavuuden arviointia haluttiin hankkeessa korostaa erityisesti. Suomen eOppimiskeskus ry on seurannut, kommentoinut ja arvioinut hankkeen toimintaa läpi hankekauden. Arvioinnissa on kuultu hankehenkilöstön ja ohjausryhmän lisäksi myös yhteistyökumppaneiden ja kohderyhmän edustajia. Hankkeen keskeisenä tavoitteena onkin ollut oppia muilta hankeverkoston osatoteuttajilta digitaalisuuteen ja osaamismerkkeihin liittyvistä hyvistä käytänteistä. Vertaisoppiminen hankekumppaneiden kesken onkin ollut tärkeä osa kehittämistyötä. Lisäksi hankekumppanit toimivat sekä Osvat taidot -osaamismerkkien suosittelijoina että toistensa osaamisen vahvistajina myös Open Badge Factoryssä. Suosittelevuuden rakentaminen lisää osaltaan merkien laatua ja luotettavuutta.

Työpaketit ja vastuut

Hankkeen työskentelyä ohjasi jo hakuvaiheessa dokumentoitu hankeverkoston selkeä keskinäinen työnjako, jota tarkennettiin vielä heti hankkeen käynnistyessä.

Hankkeen vastualueet työpaketeittain ja toimijoittain

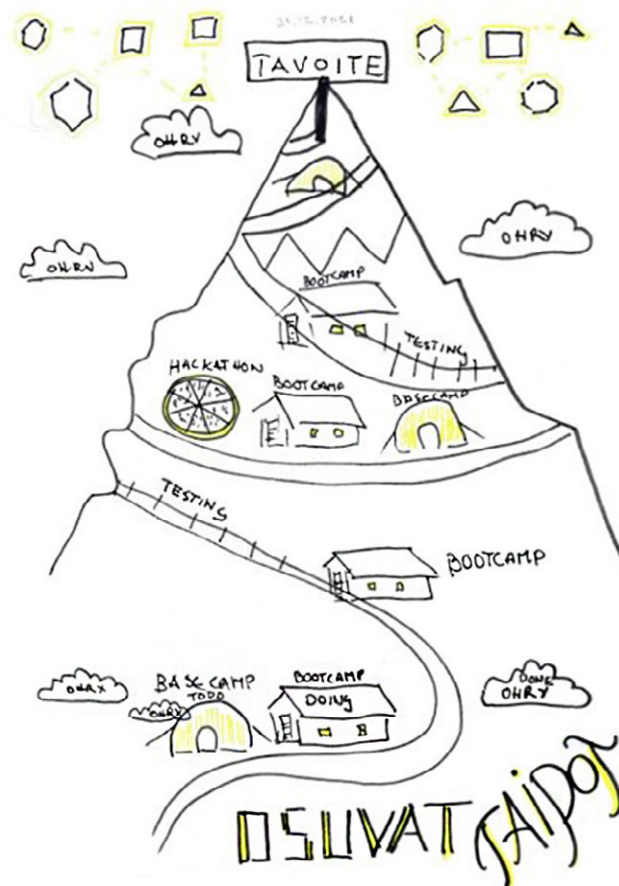
	TP1, hallinto	TP2, TDY kurssi ja analytiikka	TP3, Osaamismerkit	TP4, Kouluttaja koulutukset ja ohjausmerkit	TP5, Pilotti koulutukset	TP6, Viestintä
Oamk	V	S	V	S	V	V
HAMK	S	V	O	S	S	O
TIEKE	O (julk.)		O			O
SeOppi	a/o					O
Omnia	S	S	S	S	O	S
Kiipula	S	O	S	S	O	S
Salpaus	S	S	S	S	O	S
Luksia	S	S	S	S	O	S
Osao	S	V	S	S	O	S
Sedu	S	S	S	S	O	S
Sivis	O (koul.)	S	O (esco)	V	O	S

Taulukko 1. Taulukossa on esitetty hankkeen vastualueet työpaketeittain ja toimijoittain.

Taulukossa V tarkoittaa vetovastuuta työpaketista, O keskeistä toimijaa työpaketin tehtävissä, A hankkeen itsearviointia ja S työpaketin seuraamista. Roolitus oli kuitenkin sillä tavalla joustava, että kaikilla oli mahdollisuus osallistua kaikkiin työpaketteihin. Näin kaikilla toimijoilla oli osallisuus koko kehitystehtävään, jolla tuettiin myös hankkeen sisäistä viestintää merkittävästi. Hankkeen toiminnan peruseriaate oli paitsi läpinäkyvyys, myös avoimuus ja vaikuttavuus. Hankkeen toiminnan arviointia edisti nimettynä asiantuntijakommentaattorina Suomen eOppimiskeskus ry, joka seurasi, kommentoi ja arvioi hankkeen toimintaa ulkopuolisen näkökulmasta koko hankkeen ajan ja osallistui ohjausryhmätyöskentelyyn.

Työskentelyn tavat ja toteutus

Hankkeen työprosessin suunnittelussa hyödynnettiin nykyaikaisen oppimismuotoilun menetelmiä, tavoitteena oppivan työyhteisön kehittäminen, huomisen työkalujen soveltaminen ja vertaisoppien jakaminen kaikille osallistujille. Toteutus kuvattiin bootcamp- ja basecamp-muotoisten tapahtumien polkuna kohti tavoitetta. Bootcampeilla tässä mallissa tarkoitettiin yhteisiä lähitapaamisia, joiden keskeinen tavoite oli sopia yhteisistä kehittämissperiaatteista ja vahvistaa verkostoa. Basecampsit suunniteltiin perinteisemmiksi työkokouksiksi, joissa irtiotto arkirutiineista mahdollistaa syventymisen kulloinkin käsillä olevaan kehittämishaasteeseen. Matkan varrelle oli suunniteltu työpakettien mukaisesti ensisijaisesti verkossa tapahtuvaa yhteisöllistä työskentelyä työpaketeittain. Työprosessin suunnittelulla, mutta myös varmasti verkoston vahvalla digiosaamisella oli vaikutusta siihen, että tehtävät etenivät sujuvasti - myös koronasta huolimatta. Onneksi olimme ehtineet sopia peruseriaatteista ja keskeisistä käsitteistä hankkeen ensimmäisellä bootcampillä ja basecampillä ennen pandemian alkua.

Kuva 2. Alustava hahmotelma toteutuksesta (Sanna Brauer, 2019).

Vaikka kaikki toimijat olivat jo tunnettuja hanketoimijoita ja vahvuudet oli tunnistettu jo hakuvaiheessa organisaatiotasolla, halusimme käyttää aikaa myös yksilöiden ja yhteisöjen osaamisten tunnistamiseen sekä työryhmien että koko hanketoimijoiden joukon ryhmäyttämiseen. Kun ajatellaan hankkeen toimintakulttuurin kehittämistä, silloin vuorovaikeus ja yhdessä työskentelemisen taidot nousevat keskiöön. Tätä vahvistettiin dialogisen hankeyhteisön rakentamisella aloitusbootcampilla.

Dialogi tarkoittaa tasavertaiseen osallistumiseen perustuvaa yhdessä ajattelemista ja perehtymistä johonkin asiaan tai toimintaan. Toisen kohtaaminen on aidosti ihmisystävällistä, toiselle hyvää tahtovaa¹. Työskentelyssä hyödynnettiin Aarnion kehittämiä dialogimenetelmiä². Menetelmäharjoituksissa lähdettiin liikkeelle dialogisen asenteen merkityksestä hankeyhteistyölle. Ensimmäisen Vertaisena-harjoituksen tarkoituksena oli oivaltaa yksilötasolla vastavuoroisen toiminnan merkitys hankeyhteisölle. Seuraavana tutkailtiin kehon kielen merkityksiä osana viestintää. Symmetrisen osallistuminen taitoa syvennettiin Keskusteluliput-harjoituksen avulla ja tämän menetelmän äärellä oli tärkeä oivaltaa se kuinka paljon tilaa mahdollisesti itse käyttää sekä toisaalta oivaltaa se, että jokaisen osallistumisella ja puheenvuorolla on merkitys, myös hiljaisempien. Kuuntelen sanatarkasti-harjoituksen avulla keskityttiin olemaan läsnä, tyhjentämään oma mieli ja kuuntelemaan toisen puhetta sana sanalta. Näin toimien tullaan tietoisemmaksi läsnäolon merkityksestä kuuntelemisessa, toisen puheen niputtamisesta ja omien liian suorien johtopäätösten tekemisestä. Dialogisessa hankeyhteistyössä toimintaa edistää myös nk. kuumien sanojen sieppaaminen, jonka taidokkuutta harjoiteltiin. Lopuksi luotiin vielä dialoginen synteesi. Tavoitteena oli sisällyttää synteesiin jokaisen hanketoimijan ajattelua, jolloin synteesi oli kaikkien osallistujien yhteisen ajattelun tulos. Menetelmäharjoitusten avulla työstettiin koko ajan eri hankkeen teemoja sekä ajankohtaisia kysymyksiä.

Osvat taidot -hankkeen dialoginen aloitus kantoi hedelmää läpi korona-ajan ja verkkoon painottuvan työskentelyn. Yksi verkoston tunnistama vahvuus olikin luottamus verkoston sisäiseen osaamiseen ja joustavuus hyvin laaja-alaista osaamista vaativien työpakettikohtaisten prosessien etenemisessä.

Osvat taidot -hankkeen dialoginen aloitus kantoi hedelmää läpi korona-ajan ja verkkoon painottuvan työskentelyn. Yksi verkoston tunnistama vahvuus olikin luottamus verkoston sisäiseen osaamiseen ja joustavuus hyvin laaja-alaista osaamista vaativien työpakettikohtaisten prosessien etenemisessä. Hankkeen päättyessä toimijat kokoonoutuivat yhteiselle "leirinuotiolle" dialogin äärelle refleктоimaan prosessia ja kehitystyön kokonaisuutta.

Laajennettu verkostoyhteistyö

Vaikka kehittämishanke on ollut laaja yhteishanke, niin kehittämistoimenpiteet suunniteltiin toteutettavaksi yksittäisten pilottien avulla. Kehittämistoimenpiteiden levittäminen koko organisaatioon tai verkoston ulkopuolelle ei olekaan yleensä mahdollista yksittäisten hankkeiden aikana, vaan vaatii systemaattista kehittämistyötä myös hankkeiden päätymisen jälkeen³. Osuvat taidot-hankkeessa päästiin kuitenkin jo hankekaudella osallistamaan hankeverkoston ulkopuolisia kumppaneita kehitystyöhön sekä myös konkreettisesti pilotoimaan kehitettyjä osaamismerkkejä. Yhteistyötä on tehty eri koulutussektoreiden, järjestöjen ja työelämän edustajien kanssa. Kehitystyöllä on ollut yhteyksiä niin kotimaisiin verkostoihin kuten Badge Finland sekä koordinoituihin hankkeisiin (Taikoja, Taikoja II) tai kärkihankkeisiin kuten Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa. TAITO-ohjelman hankkeet ovat tuottaneet vuosien 2015 ja 2021 välissä malleja ja materiaaleja tukemaan aikuisten perustaitojen parantamista. Hankekonsortioon kuuluu monia TAITO-ohjelmassa jo mukana olleita organisaatioita, minkä kautta tämä hanke luontevasti hyödyntää näissä aiemmissä hankkeissa syntyneitä osaamista. Osuvat taidot -hankkeen toimijoiden ja mukana olleiden organisaatioiden verkostojen kautta olemme levittäneet tietoa ja kokemuksia merkijärjestelmästä sekä siten tukeneet käyttöönottoa edelleen uusissa organisaatioissa.

Seuraavaksi haluamme nostaa laajennetun verkoston toimijoista esille Opetushallituksen ja Digi- ja väestötietoviraston, joiden rooli on ollut kehitystyössä erityisen merkityksellinen. Seuraava uutinen OPH:n sivuilta kuvaa niitä merkittäviä muutoksia, joihin on saatu olla vastaamassa ensimmäisten joukossa.

Opetushallitus uudistaa kaikki ammatillisten perustutkintojen perusteet siten, että viimeiset perusteet uudistuvat vuoden 2024 aikana. Uudistuksen myötä tutkinnon osien arviointikriteeristöt yhtenäistyvät. Uudistus vaikuttaa myös tutkinnon perusteissa määriteltujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden kuvaamistapaan. Tulevaisuudessa arvioinnissa käytännön tekeminen korostuu. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota muun muassa siihen, kuinka itsenäisesti ja yhteistyökykyisesti opiskelija toimii tai millaiset tietojen soveltamisen ja ongelmanratkaisun taidot hänellä on.

OPH, Uutinen 19.10.2020

Valtakunnallisen merkkijärjestelmien kehittäminen vaatii paitsi monenlaista osaamista, myös ajantasaista tietoa koulutusjärjestelmään suuntautuvista kehittämistoimista ja uudistuksista, jotta voimme tuottaa ratkaisuja huomisen tarpeisiin. Hankkeen alkupuolella Opetushallitus järjesti useita työpajoja, jotka liittyivät ammatillisen koulutuksen uudistuviin tutkinnonperusteisiin, kehittyviin arviointikäytänteisiin ja työelämäyhteistyöhön. Keskustelu yhteys on ollut avoin koko hankkeen ajan myös Opetushallituksen asiantuntijoihin, jotka vastaavat esimerkiksi teknisten järjestelmien ja rajapintojen kehitystyöstä sekä muun muassa uudistuvan Europass-kokonaisuuden pilotoinneista. Oikea-aikainen ja tavoitteellinen yhteistyö Opetushallituksen kanssa on ollut aivan keskeistä hankkeen onnistumisen kannalta. Olemme olleet koko hankkeen ajan tietoisia OPH:ssa tehdystä kehitystyöstä ja saaneet käyttöömmme tarvittavat materiaalit sekä yksityiskohtaisen palautteen merkkikehitystyömme eri vaiheissa. Uskomme, että yhteistyössä saavutamme luotettavuutta, joka edistää merkkiemme vaikuttavaa soveltamista eri koulutussektoreilla ja monenlaisten toimijoiden tahoilta.

Hyvän esimerkin tällaisesta vaikuttavasta soveltamisesta ja rohkeasta toiminnasta lähteä mukaan yhteispilotointiin antaa Digi- ja väestötietovirasto (DVV), jonka panos oli merkittävä hankkeen kannalta monin tavoin. Julkisten palveluiden digitalisoituessa DVV tarjoaa kansalaisten digituen kehittämistä pysyvänä palveluna, kehittää valtakunnallista digi-tukea ja koordinoi digitukiverkoston toimintaa. Valtakunnallisessa digitukitoiminnassa on mukana niin järjestöjä, yrityksiä, julkishallinnon toimijoita kuin yksityishenkilöitä, joten heillä on erinomainen näkemys kansalaisten digitaidoista ja tuen tarpeesta.

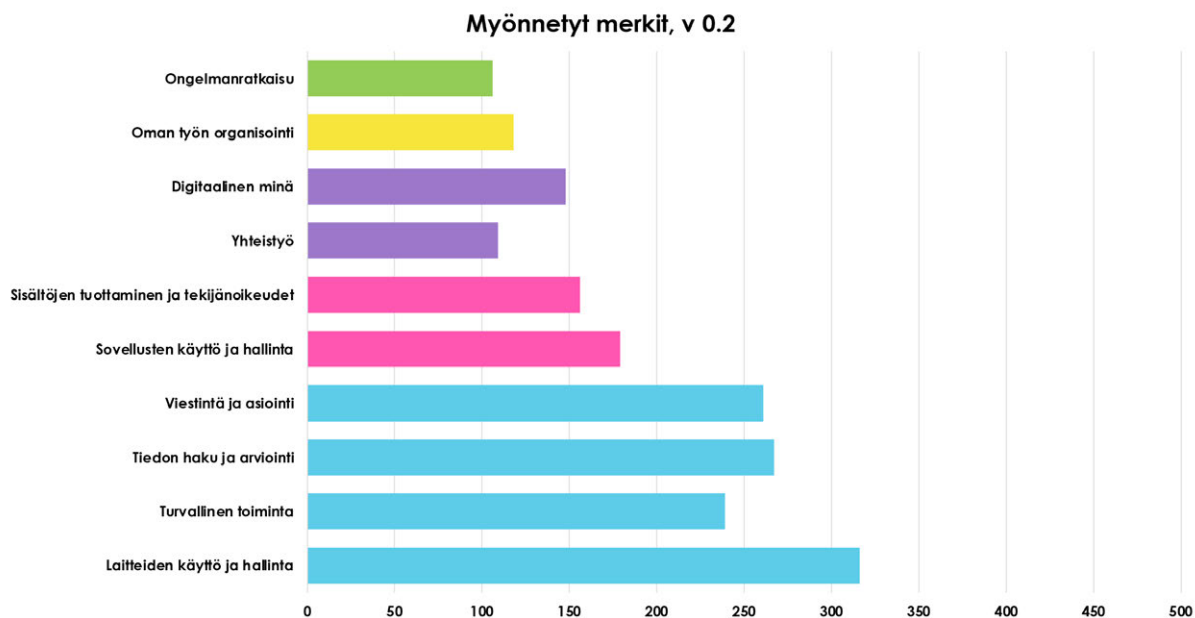
DVV näki digitaitojen osaamismerkistön jo hankkeen alkuvaiheessa hyvänä mahdollisuutena digitukijoiden osaamisen sertifoimiseen. DVV:n ja valtakunnallisen digitukiverkoston asiantuntijat osallistuivat hankkeen yhteisiin verkostotapaamisiin, joiden pohjalta lähdettiin suunnittelemaan osaamismerkkien hyödyntämistä digitukijoiden verkostossa. Digitukijat pilotoivat innokkaasti Osuvat taidot-merkkejä ja valtakunnallisesti osaamismerkistön version 0.2 piloteissa myönnettiinkin digitukitoimijoille yli 200 merkkiä. Digitukijat osallistuivat osaamismerkistön kehittämistyöhön liittyviin työpajoihin ja antoivat tärkeää palautetta merkkien kehittämiseksi sekä niiden liittämiseksi laajempiin kokonaisuuksiin.

Julkishallinnollisena toimijana DVV:n tulee tarjota palveluita myös muilla kielillä. Niinpä DVV tuotti englannin ja ruotsinkieliset käännökset digitaitojen osaamismerkistön perustason merkkeihin ja antoi käännökset edelleen Osuvat taidot -merkistössä käytettäväksi. Tämä on konkreettinen esimerkki työstä, jota tämä hankeverkosto ei olisi pystynyt käyttävissä olevalla rahoituksella hoitamaan. Uskomme vahvasti, että tämä yhteistyö nostaa osaamismerkistön luottamusta ja vaikuttavuutta sekä tuo esiin työelämässä tarvittavaa digiosaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Näemme yhteistyössä myös elementtejä jatkokehitykselle ja yhteistyön vahvistumiselle entisestään.

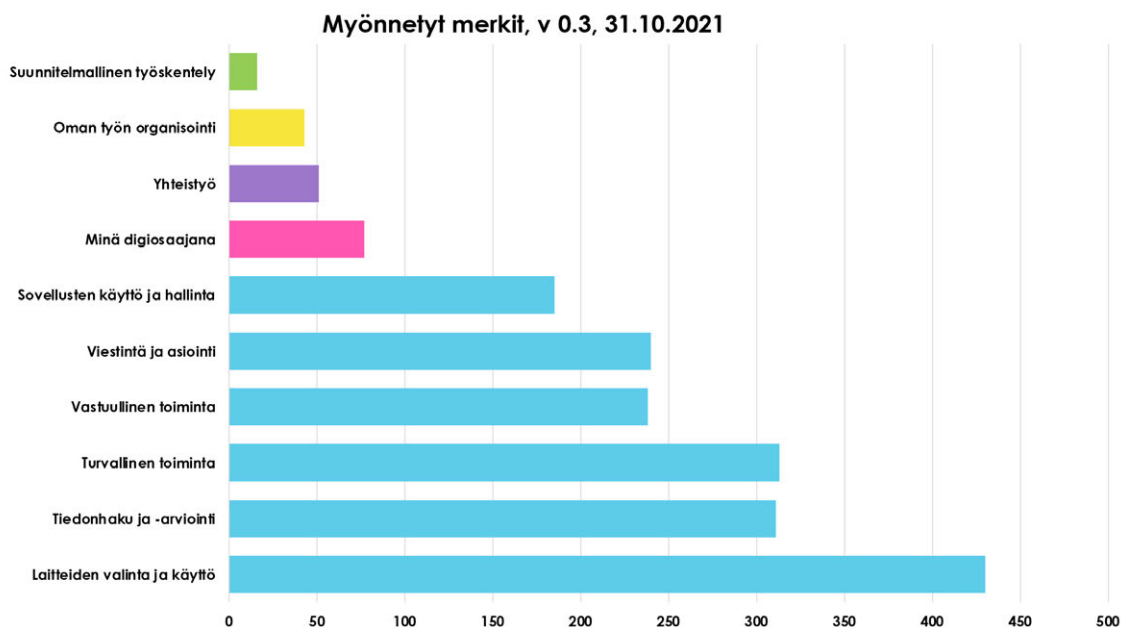

Vaikuttavuuden mittarit

Hankeaikana osaamismerkkejä on myönnetty yli 4000 kappaletta. Näistä vajaa puolet myönnettiin version 0.2 piloteissa ja loput version 0.3 piloteissa.

Kaavio 1. Version 0.2 merkien myöntämismäärät.

Kaavio 2. Version 0.3 merkien myöntämismäärät.

Lähteet

1. Aarnio, H. (2012b). Dialogivalmennus. Viitattu 23.11.2021.
www3.hamk.fi/dialogi/diale/valmennus/
2. Aarnio, H. (2012a). Dialogimenetelmät. Viitattu 23.11.2021.
www3.hamk.fi/dialogi/diale/menetelmat/index.html
3. Brauer, S., Pajarre, E., Nikander, L., Häkkinen, R., & Kettunen, J. (2020). Kehittämishankkeet korkeakoulutuksen työelämärelevanssin edistäjänä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 22(1), 8–25.

